

16. zasedání Komise pro služby

Ve dnech 27. až 29. dubna 1999 zasedala Komise pro služby při Národní knihovně ČR, která je poradním orgánem ředitele NK ČR pro otázky knihovnicko-informačních služeb a jejich koordinace v ČR. Letošní jednání Komise bylo v mnohém mimořádné: konalo se po dlouhých letech v Praze, hostiteli se staly tři knihovny a trvalo tři dny.

Hlavním tématem 16. zasedání Komise byl **internet ve službách knihoven, poskytování elektronických služeb** a jako obvykle **otázky koordinace meziknihovnických služeb**. Při jednáních Komise je rovněž dobrým zvykem podrobně seznámit účastníky s hostitelskou knihovnou. V Praze je však největší koncentrace mateřských knihoven účastníků Komise a organizátoři byli schopni do programu včlenit pouze tři hlavní: Státní technickou knihovnu se zákulisím INVIK (Integrované virtuální knihovny STK), Městskou knihovnu v Praze (MKP) s její velkoryse rekonstruovanou ústřední budovou a pocho-pitelně Národní knihovnu ČR se všemi novinkami posledních let. Vzhledem k hlavnímu tématu měly tyto tři knihovny pro jednání Komise ještě další kouzlo: v současnosti je zde největší koncentrace volně přístupných stanic s internetem v českých knihovnách a každá z knihoven k této službě přistupuje trošku jinak.¹⁾

Jednání Komise zahájil v NK ČR její ředitel PhDr. V. Balík, který účastníky seznámil s hlavními strategickými cíly knihovny. PhDr. H. Hemola navázal na toto vystoupení a představil koncepci rozvoje sféry služeb knihovny se zvláštním zřetelem k budoucnosti elektronických služeb NK ČR. Obě vystoupení byla doplněna exkurzemi na jednotlivá pracoviště poskytující hlavní služby knihovny.

Další část prvního dne byla věnována otázkám meziknihovnických služeb a souborných katalogů. Komise se podílela na přípravě i na připomínkách k novému předpisu pro meziknihovnické služby, proto jednající přijali s viditelným ulehčením nové **Zásady meziknihovnických výpůjčních služeb v ČR**, které jsou **Doporučením Ústřední knihovnické rady ze dne 15. 3. 1999**. Kritizován byl postup Ministerstva kultury ČR, které nezrušilo dosud platnou vyhlášku č. 51/1963 Sb. Platnost znění vyhlášky de iure je de facto v rozporu se současnou praxí knihoven, proto i nové „Zásady“ nemohly přesně pojmenovat některé sporné otázky. Součástí „Zásad“ je také nová žádanka MVS, na jejíž konečné přípravě se rovněž podíleli členové Komise. Diskuse vyústila v jednoznačný závěr: připravit nové metodické pokyny pro poskytování meziknihovnických výpůjčních služeb.²⁾

Poskytování meziknihovnických služeb vyvolalo v Komisi ještě další otázky, jako jsou využívání elektronické pošty při zasílání žádanek MVS, kvalitní bibliografické předzjištění požadavků nebo návody na řešení odstraňování celních bariér při poskytování mezinárodních meziknihovnických výpůjčních služeb mezi českými a slovenskými knihovnami. Všichni se shodli, že je důležité využívat standardně dostupné informační zdroje v elektronické i klasické podobě, neboť nedokonale formulované a bibliograficky neověřené požadavky neúměrně zvyšují nároky na kapa-

citu i kvalitu pracovníků a to zejména v nejdůležitějších knihovnách (NK ČR, STK), které realizují největší objem meziknihovnických služeb v mezi-národním měřítku.

Druhý jednací den byl ve znamení elektronických služeb, ochrany autorských práv při jejich poskytování a internetu. Část jednání se odehrávala na půdě Státní technické knihovny, která v této oblasti hraje prim mezi českými knihovnami. Po přivítání ředitelem Ing. M. Svobodou měli všichni možnost nahlédnout do zákulisí INVIK a seznámit se se všemi operacemi, které jsou nutné k uspokojení zadaného požadavku prostřednictvím tohoto systému. Zsvěcený výklad Ing. D. Smetanové a Mgr. M. Kolářové do-plnila exkurze na jednotlivá pracoviště služeb STK. Poskytování elektronických služeb je úzce spojeno s pro-blematikou do držování autorských práv. Mgr. Z. Švastová z STK seznámila účastníky jednání se současně platnými korektními postupy a rovněž upozornila na nejnovější aktivity, které v této oblasti podniká STK a SKIP.

Odpolední program byl zcela věnován fenoménu dneška - internetu. Mgr. R. Papík z Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK obsáhle referoval o nejnovějších typech informačních zdrojů a služeb, které jsou poskytovány na internetu. Svůj výklad i praktické ukázky zaměřil na využívání zdrojů na internetu při rešeršní práci. Účastníci se při strhujícím výkladu seznámili s celým spektrem volných i placených zdrojů, které jsou relevantní pro každodenní práci při poskytování referenčních služeb v knihovnách. Víze přednášejícího o proměně knihovnické profese a kvalifikace tradičněji orientované posluchače téměř šokovaly.

Závěrečný den jednání se odehrával v Městské knihovně, kde hostitelky PhDr. M. Čadková a Mgr. J. Štěrbová provedly všechny účastníky po nově rekonstruovaných prostorách, upozornily na výhody i nedostatky, které se po roce provozu v knihovně objevily. Následná diskuse byla pro všechny zúčastněné velmi inspirativní, protože poodhalila roušku někdy i utajovaných negativ. Velmi užitečná inspirace zejména pro ty knihovny, které připravují rekonstrukce, resp. novou výstavbu knihoven. Poslední blok jednání Komise byl tradičně věnován výměně zkušeností, novinek a informací z praxe služeb zúčastněných knihoven. Velmi pozitivní je fakt, že několik knihoven buduje nové budovy, poměrně dobré zkušenosti mají např. v Plzni s koordinací aktivit i poskytovaných služeb ve městě. Významnými organizačními změnami prochází většina knihoven a je potěšitelné, že službám našich knihoven je věnována větší pozornost, než bylo v minulých letech v našem knihovnictví obvyklé. V tomto bloku informovaly slovenské kolegyně o stavu a problémech současného slovenského knihovnictví.

Komise na závěr zformulovala doporučení pro ředitele NK ČR a přidělila úkoly svým členům:

1. UK v Bratislavě připraví podklady pro jednání o odstranění celních bariér v rámci poskytování mezinárodních meziknihovnických výpůjčních služeb mezi ČR a SR.
2. NK ČR připraví metodickou příručku k novým Zásadám meziknihovnických výpůjčních služeb v ČR a následná školení pro knihovny v ČR.

3. Všichni účastníci Komise zašlou obratem do NK ČR připomínky k dotazníku Ceny a poplatky za knihovnické a informační služby a následně zabezpečí jeho vyplnění na webu STK (do 10. 6. t. r.).
4. MKP připraví referát o koncepci poplatků a placených služeb na letošní konferenci Knihovny současnosti v Seči.
5. Příští jednání Komise by se mělo konat v SVK Ústí nad Labem, předseda Komise projedná s ředitelem knihovny.
6. Členové Komise budou o průběhu a závěrech jednání informovat své ředitele.

Nedílnou součástí jednání Komise je vždy i společenská část. První večer proběhlo přátelské posezení účastníků, které se zároveň stalo i abiturientským srazem některých ročníků knihovnických škol. Následující večer byl obohacen návštěvou představení Divadla Na Zábřadlí, v hledišti se nakonec těšilo takové množství knihovníků, které je možné potkat najednou snad pouze v Seči. Před i za vlastní program jednání Komise byla zařazena kompletní prohlídka historického Klementina s těmi nejlepšími průvodkyněmi, kterými NK ČR disponuje.

Závěrem je nutno připomenout, že **Komise pro služby při NK ČR zůstává jedinou pracovní platformou, kde si mohou zástupci služeb všech hlavních českých i slovenských knihoven pravidelně vyměňovat názory, předávat zkušenosti i dohodnout konkrétní kroky spolupráce.** Mnohá rozhodnutí od zeleného stolu nemívají dlouhého trvání, pokud nejsou podložena dohodou výkonných pracovišť. Doba trvání Komise se stala terčem kritiky, kterou snad otupil bohatý program a zejména nové zkušenosti a poznatky, jež si všichni účastníci odvezli do mateřských knihoven. Vedení některých knihoven nerado vidí, když pracovníci ze služeb příliš cestují, přitom poznávání praxe ve službách jiných knihoven je hřivnou, která se zhodnocuje v mateřské knihovně. Každý chybějící pracovník v provozu služeb je velmi bolestně cítit, přesto „nějaké služby navíc“ stojí za to, aby vyměněnými zkušenostmi i „osaháním“ problému na místě knihovnici ze služeb minimalizovali chybná rozhodnutí, kterých by se v izolaci dopouštěli.

Hanuš Hemola
hanus.hemola@nkp.cz
<http://www.nkp/sluzby>

Poznámky:

- 1) Záměr organizátorů zkomplikoval dodavatel vybavení nového Referenčního centra NK ČR, které, bohužel, nebylo ještě v provozu. Centrum bylo zpřístupněno čtenářům ve zkušebním provozu 21. 6. 1999.
- 2) Celý text „Zásad“ viz str. 150.